

RŮZNÉ PŘÍSTUPY V POJETÍ ÚSES V ÚAP

RNDr. Josef GLOS, RNDr. Jiří KOCIÁN

*AGERIS. s.r.o., Jeřábkova 5, 602 00 Brno
josef.glos@ageris.cz, jiri.kocian@ageris.cz*

ÚVOD

Není žádnou novinkou, že vymezení skladebných částí ÚSES na území ČR je místy značně nejasné, chaotické a často i věcně nesprávné. Ačkoliv část projektantů ÚSES a pracovníků státní správy v oblasti životního prostředí či územního plánování na tento nedostatek průběžně upozorňovala, k nápravě často nedocházelo a vznikaly další dokumentace (územní plány, plány společných zařízení KPÚ, nejrůznější studie), které tento neutěšený stav ve vymezení nejen nenapravovaly, ale velmi často i zhoršovaly.

Za zlom v informovanosti orgánů územního plánování o neutěšeném stavu vymezení ÚSES v územně plánovacích podkladech a dokumentacích lze považovat minulý rok (2008). V důsledku tvorby územně analytických podkladů (ÚAP) byla shromážděna řada dokumentací obsahujících vymezení ÚSES. Ve smyslu legislativy jsou tato vymezení podkladem nejen pro budoucí územní plány, ale také východiskem pro rozbor udržitelného rozvoje území (RURÚ) ORP. A právě při shromažďování údajů o ÚSES, zpracování těchto údajů do podoby podkladů pro RÚRU, následném využití v procesu zpracování RÚRU a tvorby požadovaných výkresů vyšla najevo řada problémů a nejasností.

ČÍM JE ÚSES V ÚAP

ÚSES je v rámci územně plánovací činnosti velmi specifickým jevem. Dlouhá léta si lámeme hlavy, kam ho vlastně zařadit – je to funkce ve smyslu ploch s rozdílným způsobem využití, limit, režim, nebo ještě něco jiného? Jednoznačně přijímaná odpověď na tuto otázku zatím neexistuje.

Vzhledem k uvedené skutečnosti nepřekvapí, že ani v rámci ÚAP nelze ÚSES jednoznačně zařadit.

Je ÚSES limitem? Pokud je vymezen v územně plánovací dokumentaci a jsou k němu vztahené nějaké podmínky využití, zajisté je možno ho za limit považovat, neboť určitým způsobem omezuje využitelnost území.

Je ÚSES hodnotou? Díváme-li se na ÚSES jako na koncepční nástroj ochrany přírody, zlepšující podmínky pro život různých druhů organismů, případně mající i estetickou krajinnotvornou funkci, určitě je i hodnotou území.

Je ÚSES záměrem na provedení změn v území? Existuje-li pro určité území koncepční územní studie (generel) ÚSES, dosud odpovídajícím způsobem nezpracovaná do územně plánovací dokumentaci, pak je ÚSES rozhodně záměrem na provedení změn.

Je ÚSES problémem? ÚSES jak známo obecně tvoří v území v zásadě spojitou síť. Díky tomu se nelze vyhnout prostorovým střetům se sítěmi dopravní a technické infrastruktury. Nezřídka dochází ke kolizím i s některými dalšími zájmy v území (např. vodohospodářskými či těžebními). Místa střetů zhusta vytvářejí v území problémy, čímž je odpověď na otázku v úvodu odstavce de facto zodpovězena.

POSKYTOVÁNÍ ÚDAJŮ O ÚSES

ÚSES byli v legislativě dle jejich hierarchické úrovně a územní příslušnosti nepřilíš šťastně přisouzeni různí správci – ministerstvo ŽP, správy NP a CHKO, krajské úřady, úřady ORP. Obdobnou „hierarchickou a územní roztříštěností“ vykazují i poskytovatelé údajů o ÚSES. K dílčím změnám sice došlo na úrovni neregionálního ÚSES a ÚSES na území CHKO, kde je poskytovatelem AOPK, ale ani v tomto případě není pozice poskytovatele údajů ideální, neboť AOPK není majitelem řady dat ÚSES a má k nim tudíž obtížný přístup.

Z předaných dokumentací ÚAP vyplývá, že v různých územích byla poskytována často různá data ÚSES – z generelů místního ÚSES, z územně plánovací dokumentace obcí či krajů, zcela vzácně z plánů společných zařízení KPÚ, příp. i jiná data. Odhlédneme-li od formální různorodosti údajů o ÚSES (velmi odlišné legendy a klasifikace skladebných částí ÚSES), nemusela by být různá data ÚSES pro využití v RÚRU problém za předpokladu, že by se jednalo právě o aktuálně směrodatná vymezení ÚSES v jednotlivých územích, což často neplatilo. V omezených případech nastávaly i situace, kdy v jednom území byla aktuálně směrodatná vymezení dvě (např. z ÚPD obcí a z KPÚ). Poskytovatelé velmi často také považovali za předání údajů o ÚSES poskytnutí schválených územních plánů, které vymezení ÚSES obsahovaly. Interpretace dat ÚSES byla však často velmi obtížná i pro odborníka v problematice ÚSES, natož pro některé zpracovatele ÚAP, kteří v této problematice fundovaní nejsou. Poskytovatelé také díky tomuto „zjednodušenému poskytování údajů“ ani nezjistili, že poskytovaná vymezení ÚSES vykazují řadu věcných chyb a nejasností. Kromě případů, kdy bylo předáno více vymezení ÚSES pro jedno území se mnozí zpracovatelé ÚAP setkali se situací, že jim byly předány také (nebo pouze) tzv. koncepční vymezení ÚSES, tedy taková vymezení, která nemusí být v plném souladu s vymezením aktuálně směrodatným, ale jehož podoba je z důvodů věcné správnosti preferována příslušnými orgány státní správy pro zapracování do budoucích ÚPD.

Stejně jako vlastní data ÚSES byla různorodá i digitální podoba těchto údajů. V souladu s legislativou se tak předávala data v nejrůznějších formátech, vektorová i rastrová, souřadnicově připojená i nepřipojená, vymezení skladebných částí bylo prezentováno jak polohopisně, tak bezrozměrným kartografickým symbolem (často bylo obtížně rozeznat, jaký způsob byl zvolen).

Na adresu poskytovatelů údajů o ÚSES je bohužel nutno konstatovat, že velká část předaných dat je pro potřeby ÚAP nevyhovující.

PŘÍKLAD VYUŽITÍ ÚSES V ÚAP PRO ÚZEMÍ ORP ŽIDLOCHOVICE

Jako hlavní zpracovatelé územně analytických podkladů pro ORP Židlochovice jsme byli postaveni před stejný problém jako všichni ostatní zpracovatelé ÚAP, tedy jak vkomponovat do ÚAP ÚSES? Oproti mnohým jiným zpracovatelům jsme v této problematice z hlediska znalostí a zkušeností měli přece jen určitou výhodu (silná stránka), jež se ovšem často v případě zjištění skutečného stavu věcí jevila jako nevýhoda (slabá stránka). Je zřejmé, že vznik ÚAP umožní mnohým seznámit se skutečným stavem vymezení ÚSES (příležitost), což ovšem nezaručuje, že tento stav bude napraven a nebude docházet k jeho zhoršování (ohrožení).

V plné míře jsme si uvědomovali komplikovanost či lépe řečeno mnohoznačnost problematiky vymezení ÚSES. Mimo jiné nám bylo zřejmé, že na ÚSES v rámci ÚAP musíme pohlížet minimálně dvojím způsobem:

- jako na podklad pro rozbor udržitelného rozvoje území;

- jako na podklad pro zpracování územních plánů.

Přístupy k pojetí ÚSES v obou uvedených případech se totiž liší požadavky na způsob, podrobnost a přehlednost kartografického vyjádření.

Pro zohlednění uvedených skutečností se jako neobyčejně příhodný ukázal model koncepce informačního systému ÚSES, s rozdělením ÚSES do tří datových sad – zdrojové, referenční a koncepční.

Do zdrojové datové sady byla v ÚAP zahrnuta vymezení skladebných částí ÚSES v zásadě v takové podobě, v jaké je obsahují jednotlivé poskytnuté dokumentace (územní plány obcí, územní plány sídelních útvarů, komplexní pozemkové úpravy), mj. tedy byla zachována plošná či liniová kartografická vyjádření skladebných částí ÚSES. V případě, kdy v rámci poskytnutých dokumentací nebyla k dispozici digitální podoba vymezení skladebných částí ÚSES, byly tyto údaje převedeny do digitální podoby v přesnosti původních (zdrojových) dokumentací. Mimo digitální podoby vymezení skladebných částí ÚSES (biocenter a biokoridorů) obsahuje datová sada i digitální podobu „řešených území“, což jsou plochy jednotlivých výkresů dokumentace obsahujících prostorové vymezení skladebných částí ÚSES, a specifikace zdrojových dokumentací. (Pozn.: jedna dokumentace může obsahovat i více výkresů s vymezením ÚSES).

Vymezení ÚSES ve zdrojové datové sadě není pro zpracování rozboru udržitelného rozvoje území optimální – je zbytečně podrobné a zároveň málo přehledné. Různé způsoby klasifikačního členění ÚSES v jednotlivých dokumentacích navíc neumožňovaly vytvořit bezešvou, věcně i formálně homogenní vrstvu ÚSES pro celé území ORP. Do výkresové části ÚAP tudíž data této sady zanesena nebyla. Jde ovšem o data tvořící nezbytný podklad pro zpracovatele územně plánovací dokumentace.

Referenční datová sada obsahuje přehledné vyjádření aktuálně směrodatného vymezení skladebných částí ÚSES v bezešvé podobě a jednotném klasifikačním členění pro celé území ORP Židlochovice. V zásadě jde o kartograficky transformovaná data zdrojové datové sady – biokoridory jsou vyjádřeny liniově a biocentra plošně, přičemž v případě překrývajících se dat z různých zdrojů (např. ÚPD obce a KPÚ) je provedeno jejich odborné vyhodnocení a sjednocení. Takto transformovaná data jsou vhodným podkladem pro provedení rozboru udržitelného rozvoje území. V ÚAP Židlochovice jsou kartograficky znázorněna ve výkresech limitů využití území a problémů k řešení v ÚPD.

Koncepční datová sada obsahuje věcně sjednocená, jednotně klasifikačně členěná a bezešvá vymezení skladebných částí ÚSES dle koncepčních dokumentací (Generel ÚSES Brno-venkov z roku 2002 a Generel neregionálního a regionálního ÚSES Jihomoravského kraje z roku 2005). Data ÚSES z této sady jsou kartograficky znázorněna ve výkrese záměrů na provedení změn v území a jsou podstatná jak pro zodpovědné provedení rozboru udržitelného rozvoje území, tak i pro zpracovatele ÚPD, který by na základě jejich porovnání s daty zdrojové sady měl zajistit v daném časovém horizontu co nejkvalitnější zpracování ÚSES do ÚPD.

ZÁVĚR

Legislativně zabezpečený vznik ÚAP přinesl územnímu plánování v České republice možnost kvalitnější a objektivnější podpory procesu územního plánování a zvýšení informovanosti širší veřejnosti o stavu, vývoji a záměrech v území, ve kterém žijí. Zřízení institutu ÚAP lze tedy rozhodně považovat za přínos. Na základě znalostí řady „prvních“ zpracovaných dokumentací ÚAP je však zřejmé, že proces vzniku by bylo vhodné dále

podporovat metodicky. Příklad současného stavu vymezení ÚSES v mnohých ÚAP je toho jasným důkazem.